

תקציר

מבוא

לצורך הגשמת יעדי הכתר נהג לזמן את הפרלמנט ולבקש את אישור חברי הפרלמנט לגביית מיסים שיאפשרו את קיום מדיניותו. נראה כי התמשכות המלחמה עם צרפת במסגרת מלחמת מאה השנים הטילה עומס כלכלי נכבד על הממלכה ועל כן חייבה את הכתר לגייס בסיס כוח פוליטי שיאפשר מיסוי רחב היקף. בתמורה לאישור המיסים, נציגי הכתר היו דנים בפטיציות שהגישו להם נבחרי הבית. בצורה זו, חברי הפרלמנט השיגו לא רק כושר מיקוח מפותח, אלא גם יצרו זיקה ישירה בין הצורך של הכתר באישורם למיסוי לבין חובתו לדון בעתירות שהגישו. הדיאלוג שנוצר בין הצדדים חיזק את אחדות השורות בין חברי הפרלמנט שבאה לידי ביטוי באמצעות הפטיציות שהגישו לכתר.

הפעילות הפרלמנטאית של חברי הבית מאפשרת לחשוף את סדר היום של בעלי הקרקעות בתקופת שלטונו של אדוארד III ובדרך זו תורמת להבנת התגבשות מעמד הג'נטרי במהלך המאה ה-14. בניגוד למחקרים האזורים שנערכו לגבי קהילות הג'נטרי, הבחינה של הפטיציות במהלך תקופה זו חושפת איך הפעילות הפרלמנטאית המשותפת של נציגי בעלי הקרקעות תרמה להתגבשות המעמד ברמה הלאומית ובדרך זו אפשרה לבני הג'נטרי לשרוד, חרף המגיפות ואף להשיג את הכרת הכתר ב-1413.

שאלות והנחות המחקר

היפותזה: פעילותם הפרלמנטאית של אבירי המחוז, שכללה שליחת פטיציות ואישור מסי הכתר אפשרה להם לא רק לקדם את האינטרסים של בני מעמדם, אלא גם לצבור כוח פוליטי, ממנו הכתר לא יכול היה להתעלם, בשל תלותו באישורם למיסוי.

הפעילות של חברי הבית בפרלמנט לא רק העניקה להם כוח פוליטי ניכר, אלא גם הזדמנות להתגבש סביב מטרות משותפות. בצורה זו, הפעילות הפרלמנטאית ליכדה את נציגי המחוז ובכך יצרה בהדרגה זהות

משותפת, אשר מקורה באינטרסים שניסו לקדם בפרלמנט. הפעילות הזו לא רק הגבירה את המודעות של הנציגים לצורכיהם המשותפים, אלא גם גרמה לכתר להכיר בחשיבות שכבה זו ובצורך לקבל ממנה גושפנקא למדיניותו. תלות זו אפשרה להם לקדם את האינטרסים של בני מעמדם ולגבש את צרכי ואופי קבוצה זו לכוח פוליטי מגובש, ממנו הכתר לא יכול היה להתעלם עד שבסופו של דבר הכיר בהם בצורה רשמית ב- 1413.

מתודולוגיה

בתקופת שלטונו של אדוארד III הוגשו בפרלמנט 774 פטיציות. בשל הכמות הרבה של הפטיציות והעובדה כי מאחוריהם עמדו שתי קבוצות אינטרסים: אבירי המחוז ונציגי הערים, היה צורך לגבש מתודה שתאפשר:

1. סיווג הפטיציות והבחנה בין שתי הקבוצות.
 2. מציאת האינטרסים של כל קבוצה וחלוקתם לפי סדר חשיבות.
- בכדי שניתן יהיה לחשוף את האינטרסים הייחודיים של בעלי הקרקעות ומאחר והפרלמנט היה מורכב מנציגי בעלי הקרקעות מחד ומנציגי השכבות העירוניות מאידך, הפטיציות נבחנו באמצעות שיטת ניתוח כמותית (Quantitative content analysis) המבוססת בשיטת הקידוד (קטגוריזציה), הממינת את הנושאים השונים העולים מהפטיציות לקטגוריות וקטגוריות משנה. במסגרת שיטה זו הניתוח חולק לשלושה שלבים:

- קטגוריזציה ומיון של הפטיציות ביחס לכל קבוצה.
 - חשיפת האינטרסים הייחודיים הגלומים בפטיציות.
 - גילוי סדר החשיבות של האינטרסים.
- המיפוי אפשר לזהות מהם המאפיינים (קטגוריות) הדומיננטיים; כלומר מהם הנושאים שעניינו והיו על סדר היום של היושבים בפרלמנט. מתוך המיפוי עלו ארבעה נושאים/אינטרסים שעניינו את אבירי המחוז:
- אדמה

• זכויות חוקיות

• כלכלה

• שירות

בגמר תהליך המיון של הפטיציות ולאחר זיהוי האינטרסים של כל קבוצה וסדר החשיבות שלהם, האינטרסים העיקריים הגלומים בפטיציות נבחנו בנפרד באמצעות ניתוח איכותני (purposive sampling) המבוסס על סדר החשיבות של האינטרסים וכך מאפשר להבין בצורה טובה יותר את המאפיינים המרכזיים של בני הג'נטרי במהלך תקופה זו. הקטגוריזציה והליך הגדרת האינטרסים מבוססת במידה רבה על ההגדרות של ההיסטוריון פיטר קוס של מעמד הג'נטרי: זהות טריטוריאלית עם ארבעה מאפיינים מרכזיים: זהות קולקטיבית, ריבוד מעמדי, שליטה במשרות אדמיניסטרטיביות, וסמכות על האוכלוסייה המקומית. בשל הכמות הרבה של הפטיציות והחלוקה הענפה לקטגוריות, מכל אינטרס נבחרה קטגוריית המשנה הדומיננטית, אשר נותחה בצורה מעמיקה. הקטגוריות שנותחו בהרחבה הינם:

קטגוריית משנה	קטגוריה עיקרית
אופן העברת הקרקעות	אדמה
מערכת המשפט המקומית	זכויות חוקיות
עוולות כלכליות במחוז המקומי	ענייני כלכלה
הפונקציות המנהלתיות האזוריות	שירות

נושאים אלו נבחנו לאורך תקופת שלטונו של אדוארד III, כאשר על מנת לבחון את השינויים שחלו בעקבות התפרצות המגיפה השחורה, תקופת שלטונו של אדוארד III חולקה לשני חלקים:

1. 1330 – 1348 – התקופה שקדמה להתפרצות המגיפה השחורה.

2. 1349 – 1377 – התקופה שבאה לאחר המגיפה השחורה.

הפטיציות הרלבנטיות ביחס לכל נושא נותחו באופן כרונולוגיה לפי שאלות המחקר הכלליות והספציפיות,

כאשר השאלות המנחות הינם:

- באיזה אופן השפיעה המגיפה על בעלי הקרקע המקומיים?
- מה היו העוולות שהשפיעו על בעלי הקרקע?
- מי היו הגורמים שאיימו על בעלי הקרקע המקומיים? ובאיזו מידה הם ניסו להתמודד עם הגורמים שסיכנו את ההגמוניה המקומית שלהם?

סיכום

הבחינה של הפטיציות שהוגשו במהלך שלטונו של אדוארד III (1333 – 1377) לא רק חושפת את האינטרסים של בעלי הקרקע המקומיים, אלא גם את סדר החשיבות שלהם ובצורה זו מגלה מה היה סדר היום ויחסם כלפי הכתר במהלך המאה ה-14. הפטיציות המקושרות לבעלי הקרקע המקומיים, המצביעות על המיזם המשותף שלהם ומאמציהם לקדם את דעותיהם ולטפל בעוולות הנוגעות לבני מעמדם, מאששות במידה רבה את הדעה ההיסטורית הרווחת בהנחיית ההיסטוריון פיטר קוס בדבר התפתחות הזהות הקולקטיבית של בעלי הקרקעות, מאחר ופעלו במסגרת משותפת דרך מוסד הפרלמנט. ניתוח האינטרסים המרכזיים של בעלי הקרקעות מגלה שלושה גורמים מרכזיים שהשפיעו על נקודת המבט שלהם בתקופת שלטונו של אדוארד III :

- הצורך של משפחות בעלי הקרקעות להבטיח את המשך קיום השושלת.
 - ניסיונות בעלי הקרקע לשמר את ההגמוניה המקומית שלהם.
 - יחס אמביוולנטי כלפי הכתר.
- נראה כי התהפוכות שיצרה המגיפה השחורה הגבירו את חששות בעלי הקרקעות למעמדם ועל כן גרמו להם ליטול יוזמה ולנקוט בצעדים ממשים בכדי לשמר את הסדר הקיים. בהתאם לכך, הפעילות

הפרלמנטארית שלהם הייתה מכוונת כנגד הכתר, האצולה, האיכרות ואפילו הסוחרים שאיימו על מעמדם הכלכלי.

הכתר – נראה כי שיעורי התמותה הגבוהה שנוצרו בעקבות המגיפה השחורה יצרו הזדמנויות חדשות בפני הכתר ששאף להגדיל את כוחו וכך להרחיב את מקורותיו הכלכליים. כתגובה לפעילויותיו של הכתר, אשר איימו על מעמדם של בני הג'נטרי, בעלי הקרקע חיזקו את חוקי הירושה שלהם והתנגדו בתוקף לכל פעילות חד צדדית של הכתר שאיימה על ההגמוניה המקומית שלהם, כאשר במקביל פעלו לחזק את הזרועות השיפוטיות המקומיות.

האצולה - מאחר והאצולה הייתה בעלת אינטרסים חופפים במחוזות המקומיים היא עמדה לא פעם במסלול של התנגשות עם בעלי הקרקע המקומיים. בעקבות זאת, הנציגים הפרלמנטאריים של בעלי הקרקע ניסו להצר את צעדיה של האצולה באמצעות התנגדות פעילה לפריבילגיות הכלכליות של האצולה במישור המקומי ודרך ניסיונותיהם לחזק את זרועות המנהל המקומיים של בעלי הקרקעות.

האיכרות – המגיפה השחורה יצרה הזדמנויות חדשות בפני האיכרים ששאפו לנצל את הדרישות לכוח אדם בכדי לשפר את רמת חייהם. עם זאת, הדבר איים לא רק על מעמדם הכלכלי של בעלי הקרקע, אלא אף סיכן את מערכת היחסים ההיררכית הקיימת בין אדונים ואריסים. מאחר ולבעלי הקרקע לא היו האמצעים לבדם להכפיף את מרותם על האיכרים הם היו אנוסים לבקש את עזרתו של הכתר ואת הכרתו בחיזוק סמכויות האכיפה של הועדות המקומיות שאכפו את מרותם על האיכרות ובכך שימרו את הסדר הקיים.

הסוחרים – אף שלסוחרים לא היו אינטרסים ישירים במחוז המקומי, מתברר כי בעלי הקרקע זיהו בהם כגורם המסכן את מעמדם מבחינה כלכלית ועל כן פעלו להצר את צעדיהם. הפעילות הפרלמנטארית של בעלי הקרקע חיזקה בהדרגה את תחושת הסולידאריות שלהם ובצורה זו השפיעה באופן ישיר על הלכידות הפנימית של בני המעמד. נראה כי פעילויותיהם כנגד שלושת הכוחות שאיימו על מעמדם: האיכרות, אצולה והכתר וניסיונותיהם לחזק את מעמדם במישור המקומי ייחדו את האינטרסים שלהם והגבירו את תחושת ההגדרה העצמית של קבוצת בעלי הקרקע המקומיים. תחושת ההגדרה העצמית ניכרת במיוחד בתקופה שלאחר המגיפה השחורה (1352 – 1377), עת הנציגים הפרלמנטאריים של בעלי הקרקע גילו גישה תקיפה ונחושה יותר כלפי ניסיונותיהם לבצר את מעמדם

ולשמר את האינטרסים שלהם, במיוחד כנגד פעילויותיו של הכתר על מנת לשמר את מעמדם נוכח התהפוכות שנוצרו כתוצאה מהתפשטות המגיפות.

מתברר כי הפעילות המשותפת של נציגי בעלי הקרקע המקומיים בפרלמנט, שכוונה על מנת לשמר את מעמדם, יצרה חזית משותפת על בסיס האינטרסים המשותפים שהם ניסו לקדם בפרלמנט. למעשה, באמצעות פעילות זו, נציגים ממחוזות שונים מרחבי הממלכה הצליחו להתאחד וליצור מדיניות משותפת שלא רק סייעה להם לשמר את מעמדם, אלא גם חיזקה את זהותם הייחודית הנבדלת מזו של האצולה והכתר מחד והאיכרות מאידך. באופן זה בעלי הקרקע הצליחו לשמר את מעמדם ואת ההגמוניה שלהם במחוז המקומי, חרף השינויים הדמוגרפים שקרו בעקבות המגיפה השחורה. נראה כי מחויבותו של הכתר לדון בפטיציות שהגישו, לצורך תמיכת נציגיהם הפרלמנטאריים הביאה להכרתו באוטונומיה המקומית שלהם ובצורך שלו בשיתוף הפעולה שלהם. צעד זה תרם בצורה משמעותית להכרת הכתר בבעלי הקרקע המקומיים כמעמד הג'נטרי (Gentry).